

Věc C-33/21

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

18. ledna 2021

Předkládající soud:

Corte suprema di cassazione (Itálie)

Datum předkládacího rozhodnutí:

21. prosince 2020

Navrhovatelé:Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro
(INAIL)

Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)

Odpůrkyně:

Ryanair DAC

Předmět původního řízení

Kasační opravný prostředek proti rozsudku Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii, Itálie), který zamítl opravné prostředky podané Istituto nazionale per l'assicurazione contro gli infortuni sul lavoro (Národní institut pro pojištění pro případ pracovních úrazů) (dále jen „INAIL“) a Istituto nazionale della previdenza sociale (Národní institut sociálního zabezpečení) („INPS“) proti rozsudku Tribunale di Bergamo (soud prvního stupně v Bergamu, Itálie), kterým byly zamítnuty žaloby navrhovatelů znějící na určení, že společnost Ryanair DAC (dále jen „Ryanair“) měla povinnost pojistit podle italské právní úpravy 219 zaměstnanců přidělených na letiště Orio al Serio (Bergamo, Itálie) jako cestující personál.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

Corte di cassazione (Kasační soud, Itálie), který je předkládajícím soudem, musí určit, zda se na zaměstnance letecké společnosti se sídlem v Irsku, kteří jsou přiděleni k provozní základně v Itálii, vztahují italské právní předpisy v oblasti sociálního zabezpečení.

V tomto ohledu soudy nižších stupňů vyloučily, že uvedená letecká společnost měla v Itálii „pobočku“ nebo „stálé zastoupení“; to znemožnilo použití pravidla obsaženého v čl. 14 odst. 2 písm. a) bodě i) nařízení č. 1408/71, podle kterého cestující personál dopravce podléhá právním předpisům členského státu, na jehož území se tato pobočka nebo stálé zastoupení nalézá.

Předkládající soud se však táže na možnost uplatnit na projednávanou věc následující ustanovení uvedené v čl. 14 odst. 2 písm. a) bodě ii), a to výkladem pojmu „osoba zaměstnaná převážně na území členského státu, ve kterém má bydliště“ na základě kritérií přijatých Soudním dvorem v souvislosti s pojmem „míst[o], kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“ ve smyslu čl. 19 odst. 2 písm. a) nařízení č. 44/2001.

Předběžná otázka

„Může být pojem ‚osoba zaměstnaná převážně na území členského státu, ve kterém má bydliště‘, obsažený v čl. 14 odst. 2 písm. a) bodě ii) [nařízení č. 1408/71 ve znění pozdějších předpisů] vykládán obdobně jako pojem, který (v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech, příslušnosti a ve věcech individuálních pracovních smluv [nařízení (ES) č. 44/2001]) čl. 19 odst. 2 písm. a) [posledně uvedeného nařízení] definuje jako ‚míst[o], kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci‘, opět v odvětví letectví a palubního personálu [nařízení (EHS) č. 3922/91], tak jak jej vykládá judikatura Soudního dvora Evropské unie uvedená v odůvodnění?“

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Nařízení Rady (ES) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství (Úř. věst. 1971, L 149, s. 2), zejména články 13 a 14.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1), zejména čl. 19 odst. 2 písm. a).

Nařízení Rady (EHS) č. 3922/91 ze dne 16. prosince 1991 o harmonizaci technických požadavků a správních postupů v oblasti civilního letectví (Úř. věst. 1991, L 373, s. 4).

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Článek 37 regio decreto-legge del 4 ottobre 1935, n. 1827 - Perfezionamento e coordinamento legislativo della previdenza sociale [královské nařízení s mocí zákona č. 1827 ze dne 4. října 1935 - Zlepšení a legislativní koordinace sociálního zabezpečení (Úř. věst. č. 251 ze dne 26. října 1935 - běžný dodatek č. 251)], který stanoví, že pojištění pro případ invalidity a stáří, tuberkulózy a nedobrovolné nezaměstnanosti je povinné pro osoby obou pohlaví a jakékoli národnosti, které dosáhly věku 15 let a nejsou starší 65 let a jsou zaměstnány.

Článek 1 decreto del presidente della Repubblica del 30 giugno 1965 n. 1124 - Testo unico delle disposizioni per l'assicurazione obbligatoria contro gli infortuni sul lavoro e le malattie professionali [nařízení prezidenta republiky č. 1124 ze dne 30. června 1964 - Konsolidované znění ustanovení o povinném pojištění pro případ pracovních úrazů a nemocí z povolání (Úř. věst. č. 257 ze dne 13. října 1965 - běžný dodatek č. 0)], který stanoví povinnost pojištění u INAIL pro případ pracovních úrazů u osob, které „obsluhují stroje, které nejsou přímo ovládány osobou, která je používá, tlaková zařízení, elektrická nebo tepelná zařízení a systémy, jakož i osoby zaměstnané v továrnách, laboratořích nebo v prostředích organizovaných pro práce, díla nebo služby, které zahrnují použití takových strojů, zařízení nebo systémů. [...]“.

Článek 4 tohoto nařízení upřesňuje, že „[d]o pojištění jsou zahrnuty: 1) osoby, které trvale nebo příležitostně vykonávají pro jiné osoby a pod jejich vedením placenou manuální práci, bez ohledu na formu odměny; [...]“.

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 INPS a INAIL v soudním řízení navrhy, aby byla povinnost společnosti Ryanair pojistit 219 zaměstnanců přidělených na letiště Orio al Serio jako cestující personál podle italských právních předpisů, a to v období od června 2006 do února 2010, pokud jde o pojištění u INPS, a od 25. ledna 2008 do 25. ledna 2013, pokud jde o pojištění u INAIL.
- 2 Žaloba INPS byla založena na kontrolním zjištění týkajícím se skutečnosti, že pracovníci vykonávali svoji činnost na italském státním území, a na použití, na takovouto situaci, článku 37 královského nařízení s mocí zákona č. 1827 z roku 1935 a článku 13 nařízení č. 1408/71.
- 3 INAIL naopak zjistil, že tyto pracovníci byli zaměstnáni na provozní základně, nazvané *crew room*, která byla vybavena pevnými pracovními stanicemi s osobním počítačem, tiskárnami, telefonem a kancelářskými regály obsahujícími služební sdělení, jakož i faxem, a dovedil z toho, že tyto pracovníci podléhají pojistné povinnosti u INAIL podle článků 1 a 4 nařízení prezidenta republiky č. 1124 z roku 1965 a článku 37 královského nařízení s mocí zákona č. 1827 z roku 1935.

- 4 Jak Tribunale di Bergamo (soud prvního stupně v Bergamu), tak Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii) shledaly žaloby INPS a INAIL neopodstatněnými. Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii) poté, co stanovil, že nebylo prokázáno, že všech 219 pracovníků bylo kryto osvědčeními E101 předloženými společností Ryanair, přistoupil k určení použitelného práva sociálního zabezpečení podle nařízení č. 1408/71, přičemž zjistil, že všichni dotyční zaměstnanci byli přijati do zaměstnání na základě irské pracovní smlouvy, konkrétně řízené pokyny obdrženy z Irska, a že pracovní činnost těchto zaměstnanců byla prováděna po dobu 45 minut denně na italském území a po zbytek dne v letadlech irské státní příslušnosti; odvolací soud rovněž uvedl, že společnost Ryanair neměla na italském území „pobočku“ nebo „stálé zastoupení“, které jsou podle unijního práva vyžadovány pro stanovení povinnosti platit pojištění v Itálii.
- 5 Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii) rovněž shledal *ratione temporis* nepoužitelné další kolizní kritérium, které představuje přítomnost „provozní základny“ společnosti Ryanair v Orio al Serio ve smyslu přílohy III nařízení č. 3922/91: předmětem tohoto nařízení totiž byla harmonizace technických požadavků a správních postupů v oblasti bezpečnosti civilního letectví a teprve po vstupu nařízení č. 883/2004 v platnost, v květnu 2010, ve znění nařízení č. 465/2012, bylo výše uvedené kritérium rozšířeno na oblast sociálního zabezpečení.
- 6 Ve vztahu k žalobě INAIL Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii) uvedl, že v období po dubnu 2010 bylo případné uplatnění kritéria „provozní základny“ znemožněno úplnou absencí skutkových okolností užitečných k prokázání relevantnosti tohoto kritéria.
- 7 INPS a INAIL podaly proti rozsudku Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii) kasační opravný prostředek ke Corte di cassazione (Kasační soud).

Stručné odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 8 Skutkové okolnosti, které jsou předmětem původního řízení a které jsou na vnitrostátní úrovni upraveny článkem 37 královského nařízení s mocí zákona č. 1827 z roku 1935 a články 1 a 4 nařízení prezidenta republiky č. 1124 z roku 1965, spadají do oblasti působnosti unijního práva, neboť se týkají určení právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení použitelných na zaměstnance společnosti se sídlem v Irsku, kteří jsou členy posádky i mezinárodních letů s provozní základnou na letišti Orio al Serio.
- 9 Spor v původním řízení se týká zejména výkladu článků 13 a 14 nařízení č. 1408/71 platného do (1. května 2010), kdy vstoupilo v platnost nařízení č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení členských států Evropské unie, a to po přijetí nařízení č. 987/2009, k němuž došlo dne 16. září 2009.

- 10 Corte d'appello di Brescia (odvolací soud v Brescii) vyloučil v projednávané věci existenci kolizního kritéria uvedeného v čl. 14 odst. 2 písm. a) bodě i) nařízení č. 1408/71, podle kterého osoba patřící mezi zaměstnance, již létají, která je zaměstnancem letecké společnosti, jež provozuje mezinárodní lety, a je zaměstnaná pobočkou nebo stálým zastoupením, které má tato společnost na území jiného členského státu, než je stát, ve kterém má sídlo, podléhá právním předpisům členského státu, na jehož území se nalézá tato pobočka nebo toto stálé zastoupení. Jak totiž připomněl Soudní dvůr v rozsudku ze dne 2. dubna 2020, C-370/17 a C-37/18 (ECLI:EU:C:2020:260), pro uplatnění tohoto ustanovení je vyžadováno, aby byly splněny dvě kumulativní podmínky, a to zaprvé aby měla dotyčná letecká společnost v jiném členském státě, než je stát, ve kterém má sídlo, pobočku nebo stálé zastoupení, a zadruhé aby dotyčnou osobu zaměstnávala tato jednotka.
- 11 Je však rovněž nutné posoudit možnost zařadit situaci v původním řízení pod ustanovení obsažené v čl. 14 odst. 2 písm. a) bodě ii), podle něhož „[...] osoba zaměstnaná převážně na území členského státu, ve kterém má bydliště, podléhá právním předpisům uvedeného státu, i když podnik, který ji zaměstnává, nemá na tomto území sídlo nebo místo podnikání ani pobočku nebo stálé zastoupení“.
- 12 V průběhu řízení u soudů rozhodujících ve věci samé bylo totiž zjištěno, že: 1) na letišti Orio al Serio existovala „provozní základna“ letecké společnosti, která byla používána k řízení a organizaci pracovní činnosti zaměstnanců; 2) tato základna byla vybavena počítačem, telefony, faxem a regály pro uložení dokumentace týkající se zaměstnanců a letů; 3) místnost byla využívána všemi zaměstnanci společnosti Ryanair pro činnosti předcházející a následující každou směnu; 4) zaměstnanci dočasně nezpůsobilí k letu byli povinni pracovat na tomto místě; 5) na tomto místě nacházeli zaměstnanci svou referenční osobu v podobě takzvaného „supervisor“, který koordinoval posádky; 6) tento supervisor kontroloval personál a případně svolával personál držící pohotovost ve svém obydlí, které nemohlo být vzdáleno více než hodinu od letiště.
- 13 S ohledem na tyto skutečnosti je třeba stanovit, jak je třeba vykládat pojem „osoba zaměstnaná převážně na území členského státu, ve kterém má bydliště“, s přihlédnutím k tomu, jak je upřesněno v čl. 14 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1408/71, že se jedná o „osob[u] patřící mezi zaměstnance, již cestují nebo létají, která je zaměstnancem podniku, jenž na cizí nebo na vlastní účet provozuje mezinárodní přepravu cestujících nebo zboží po železnici, silnici, ve vzduchu“.
- 14 Znění tohoto ustanovení vyžaduje, aby byla zjištěna převaha zaměstnání na území daného členského státu; za tímto účelem není rozumné brát v úvahu státní příslušnost letadla, v němž letecký personál pracuje, s tím, že uvedené letadlo bude považováno za státní území státu, ve kterém je registrováno, a sloučením místa převažujícího zaměstnání s místem státní příslušnosti letadla.
- 15 Takový výklad se nejeví jako správný, protože se jedná o palubní personál, který z podstaty věci převážně pracuje na palubě letadla; dále je ustanovení uvedené v čl.

- 14 odst. 2 písm. a) bodě ii) koncipované jako výjimka z kritéria místa, kde má zaměstnavatel své sídlo. Převažující místo zaměstnání by mělo být věrohodně vykládáno jako místo, kde probíhá podstatná část pracovní činnosti, a má být chápáno jako místo, kde nebo odkud pracovník skutečně plní nejdůležitější část svých povinností vůči zaměstnavateli, ale s výjimkou části práce vykonané na palubě letadla, protože jinak by toto místo odpovídalo místu stanovenému v čl. 14 odst. 2 písm. a), ve vztahu k němuž naopak výše uvedené ustanovení představuje výjimku (jak jasně vyplývá z výrazu „s těmito výjimkami“).
- 16 Zdá se, že účel tohoto ustanovení spočívá, pokud jde o určení použitelného práva sociálního zabezpečení, v potřebě upřednostnit, oproti koliznímu kritériu vztahujícímu se k místu, kde má zaměstnavatel své sídlo, kritérium místa, kde se ve skutečnosti odehrávají podstatné aspekty pracovního výkonu, což je řešení, které lépe zaručuje účinnou kontrolu ze strany orgánů dohlížejících na dodržování opatření sociálního zabezpečení, jejich plné fungování a nejlepší využití sociálních plnění ze strany oprávněných osob.
- 17 Tohoto účelu lze dosáhnout prostřednictvím výkladu pojmu „osoba zaměstnaná převážně na území členského státu, ve kterém má bydliště“ na základě stejných kritérií, podle kterých Soudní dvůr, opět v oblasti letectví a palubního personálu, vyložil pojem „míst[o], kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“ stanovený v čl. 19 odst. 2 písm. a) nařízení č. 44/2001.
- 18 V tomto ohledu je třeba připomenout, že v bodě 57 rozsudku ze dne 14. září 2017, Sandra Nogueira a další (C-168/16 a C-169/16, ECLI:EU:C:2017:688), Soudní dvůr prohlásil – pokud jde o pojem „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“ ve smyslu čl. 19 odst. 2 písm. a) nařízení č. 44/2001 – že kritérium členského státu, kde pracovník obvykle vykonává svou práci, musí být vykládáno široce (obdobně viz rozsudek ze dne 12. září 2013, Schlecker, C-64/12, EU:C:2013:551, bod 31 a citovaná judikatura).
- 19 V tomto rozhodnutí, které se rovněž týká pracovníků zaměstnaných jako palubní personál letecké společnosti, Soudní dvůr uvedl, že pokud soud členského státu „[...] není schopen jednoznačně určit „místo, kde zaměstnanec obvykle vykonává svou práci“, musí určit „místo odkud“ zaměstnanec vykonává podstatnou část svých povinností vůči zaměstnavateli, a to prostřednictvím zjištění a posouzení souboru indicií, což je metoda, která umožňuje zohlednit všechny skutečnosti charakterizující činnost pracovníka, ale rovněž zamezit, aby pojem, jako je „místo, kde nebo odkud zaměstnanec obvykle vykonává práci“ byl používán jako nástroj, nebo přispíval k uplatňování strategií k obcházení pravidel (obdobně viz rozsudek ze dne 27. října 2016, D’Oultremont a další, C-290/15, EU:C:2016:816, bod 48 a citovaná judikatura).
- 20 Soudní dvůr dále s ohledem na zvláštnosti pracovněprávních vztahů v odvětví dopravy v rozsudcích ze dne 15. března 2011, Koelzsch (C-29/10, EU:C:2011:151, bod 49), a ze dne 15. prosince 2011, Voogsgeerd (C-384/10, EU:C:2011:842, body 38 až 41), uvedl několik indicií, které mohou být

zohledněny vnitrostátními soudy: určit, ve kterém státě se nachází místo, odkud pracovník uskutečňuje své služební jízdy, kam se po skončení práce vrací, kde dostává pokyny ke svým služebním jízdám a organizuje svoji práci, jakož i místo, kde se nacházejí pracovní nástroje, a místo, kde mají základnu letadla, na jejichž palubě je práce obvykle vykonávána.

- 21 Na základě těchto úvah bylo původní řízení přerušeno a Soudnímu dvoru byla předložena výše uvedená předběžná otázka.

PRACOVNÍ DOKUMENT